

**Universitatea Babeș-Bolyai,
Facultatea de Istorie și Filosofie, Cluj Napoca**

**Învățătorimea românească din Transilvania între 1870-1918. Rolul
ei pedagogic, social și național.
(Rezumat teză de doctorat)**

Coordonator științific:
Prof. Univ. Dr. Simona Nicoară

Doctorand:
Cristian Lupu

Cercetarea de față, *Învățătorimea românească din Transilvania între 1870-1918. Rolul ei pedagogic, social și național*, își propune să realizeze o istorie culturală a învățătorimii românești. Cercetarea și-a propus să investigheze situații școlii primare și a învățătorimii într-o perioadă temorală, cuprinsă între 1870-1918. Este perioada cu cele mai intense și perseverente acțiuni revendicative ale elitei transilvane pentru înființarea școlilor românești. Miza școlară s-a dovedit, vreme de cinci decenii, decisivă pentru păstrarea identității românești, nu numai în Transilvania, ci și în Bucovina și Basarabia (aflată sub regim țarist). Lucrarea este structurată pe șapte capitole, fiecare fiind alcătuit din subcapitole. Pentru a corespunde exigențelor științifice am folosit un număr semnificativ de surse și o metodologie care îmbină narațiunea cu comparatismul. Ea sondează o serie de aspecte din viața învățătorilor români din cele două școli confesionale, ortodoxe și greco-catolice. Rolul învățătorilor din această perioadă a fost extrem de important pentru comunitățile românești, alături de preoți ei au reprezentat legătura dintre populație și mișcările culturale, naționale și politice ale vremii. Într-o societate extrem de polarizată precum era cea din Transilvania în care cea mai mare parte a populației trăia la sate, doar 6,5% din populație trăind în mediul urban la mijlocul secolului al XIX-lea, rolul învățătorului devine mult mai important. El se află în contact direct cu poporul, având cea mai mare influență asupra lor, modelându-i într-un spirit național și cultural românesc. Rolul acestuia devine mai însemnat când privim structura elitei românești din Transilvania, formată din funcționari publici, clerici, învățători, reprezentanții profesiunilor liberale și oameni cu stare, dintre care, la începutul secolului XX, preoții și învățătorii reprezentau categoriile cele mai numeroase, depășind fiecare dintre ele 3000 de persoane. În aceste condiții, influența cea mai mare asupra populației de la sate a fost realizată de reprezentanții celor două categorii sociale, fiecare însă în aspecte diferite ale vieții, preoții au oferit o educație spirituală, în timp ce învățătorii au fost exponenții lumii pedagogice și culturale.

Constituind astfel unul dintre principalele personaje din satele românești am încercat să realizăm un profil al învățătorimii românești din Transilvania, urmărind configurația acestuia din perspectiva educației pe care o avea, a influenței în sat, a relației cu comunitatea și a luptei împotriva politicii tot mai agresive de deznaționalizare a populației românești. De la jumătatea secolului al XIX-lea imaginea învățătorului se schimbă. Evoluția învățătorului, de la dascălul cu puține cunoștințe, la un intelectual, un reprezentant de marcă al satului, a fost un efort anevoios și inegal răspândit în provincia transilvană. Dacă la începutul secolului și până spre mijlocul lui,

învățătorul nu reprezenta o figură centrală a satului, acesta fiind nevoit să-și câștige cu brațele pâinea de toate zilele, transmițând, pe apucate, copiilor câte ceva din puțina sa carte, colindând, îmbrăcat în straie țărănești, din casă în casă pentru a-și aduna simbria, năpăstuit de preot, umilit de jude, spre sfârșitul secolului întâlnim un personaj care posedă o instruire pedagogică mai bună, se apropie de imaginea intelectualului educator, este parte activă a satului și ține legătura cu mișcările de idei a perioadei. Învățătorul avea dificila misiune de a da viitoarei generații nu doar o educație școlară, o instrucție, ci avea menirea de a oferi o cultură religioasă și morală, pentru ca elevii ieșiți din școlile lor să devină *bărbați vrednici poporului român*. Influența învățătorului nu se limitează însă doar la nivelul școlar, implicarea acestuia fiind cerută în toate aspectele societății. Granița școlară este depășită, acestuia i se cere să participe activ în modelarea societății, oferindu-le țăranilor, prin puterea exemplului, pârghiile necesare pentru realizarea unei bunăstări economice. Casa țăranului și modalitatea cu care acesta o îngrijește denotă mari lipsuri în educație, lipsuri pe care învățătorul trebuia să le acopere. Ordinea, disciplina, educația sanitară sunt câteva lucruri care lipsesc din educația lui și care trebuiau acoperite prin școală și prin influență de învățător.

Dualitatea imaginii învățătorului din această perioadă este un aspect al conturării unui profil al lui. Pe de o parte, în funcție de sursele istorice, întâlnim un învățător iubitor, blând, educat, pregătit să lumineze poporul, pe de altă parte vedem un învățător consumat de probleme economice, care își neglijează postul și este văzut de țărani ca o povară financiară. Salariul care îi era oferit era de cele mai multe ori prea mic pentru a-i acoperi nevoile, iar obligația de a presta servicii cantonale rezulta într-o subordonare umiltoare în fața preotului. Realitatea dură a vieții învățătorilor contrastează puternic cu idealul creat de pedagogia din perioadă. Învățătorul are misiunea de a ridica poporul din starea grea în care se afla, de a fi o călăuză pentru acesta, iar pentru a realiza acest lucru învățătorimii i se acordă valențele unui erou, destinul său căpătând aspecte mistice. Această imagine se apropie mai mult de cea a învățătorului din literatură.

Pentru a oferi un context istoric am prezentat în al doilea capitol al acestei lucrări, *Școli și dascăli în Transilvania, până la dualism*, o scurtă istorie a școlii și a învățătorimii de dinainte de 1868, începând cu primele eforturi școlare realizate de împărăția Maria Teresa și Iosif al II-lea. Acest lucru ne oferă ocazia de a observa mai bine evoluția condiției și a statutului social și profesional al învățătorului, o transformare care pe parcursul secolului al XIX-lea a schimbat imaginea învățătorului de la un dascăl aproape asimilat mării mase țărănești la cea a unui intelectual, fruntaș al satului. În următorul subcapitol, *Dezvoltarea și starea școlii confesionale*,

am urmărit dezvoltarea școlii și a învățătorilor din perioada de dinainte de 1868. Pentru stabilirea unui context istoric ne-am ocupat de legislația școlară, de dezvoltarea și școlii profesionale în prima jumătate a secolului al XIX-lea, după care ne-am ocupat de activitatea dascălilor în școală, urmărind nivelul lor de pregătire, metodele de predare, materia folosită în școală etc. În final, în ultimul subcapitol, *De la dascăl la învățător. Lunga tranziție a învățătorimii românești spre intelectualitate*, am încercat să vedem cum a evoluat învățătorul pe parcursul secolului al XIX-lea și până la primul război mondial. Imaginea acestuia s-a schimbat radical în această perioadă, de la un dascăl aproape asimilat masei țărănești, la un învățător intelectual, unul dintre fruntașii satului. Dacă la începutul secolului și până spre mijlocul lui, învățătorul nu reprezenta o figură centrală a satului, acesta fiind nevoit să-și câștige cu brațele pâinea de toate zilele, transmițând, pe apucate, copiilor câte ceva din puțina sa carte spre finalul secolului acesta devine un om al științelor, care activează în diverse domenii, transmite valorile culturale românești.

Capitolul III al acestei cercetări, *Soarta școlilor primare în perioada dualismului*, are ca subiect central școala românească din perioada 1867-1918. Școala era tărâmul de activitate al învățătorului, iar imaginea lui se confunda adesea cu cea a instituției pe care o conducea. Legislația emisă de stat are efecte directe asupra școlii și asupra învățătorilor și produce conflicte, voluntar sau involuntar, între statul ungar și comunitatea românească din Transilvania. Acest subcapitol urmărește cele trei mari legi școlare emise în această perioadă: Legea 38 din anul 1868, introdusă de József Eötvös, Legea autorităților școlare (AL 28/1876), introdusă de Trefort Ágoston și „Legea lui Apponyi”, în care este vorba de trei acte legislative: AL 26/1907, Despre îmbunătățirea salariilor învățătorilor de la școlile de stat; AL 27/1907, Despre raportul de drept și salariile învățătorilor din școlile comunale și profesionale; AL 46/1908, Despre gratuitatea învățământului elementar. În continuare am prezentat școala românească din Transilvania oferind informații despre structura acesteia, organizarea internă, starea în care s-a aflat în această perioadă, dar și despre cum era ea văzută de contemporani. Pe baza AL38/1868 vrem să descriem tipurile de școli prezente în Transilvania, modalitatea lor de înființare, de funcționare, punctele comune pe care le aveau, dar și diferențele dintre școlile elementare, diferențe bazate pe caracterul religios. În următorul subcapitol, *Starea școlilor profesionale românești din Transilvania*, ne-am propus să prezentăm condiția școlilor profesionale românești și a eforturilor comunităților de a îmbunătăți condiția școlii. O contribuție prețioasă la istoria școlilor noastre o reprezintă monografia școlară, subiectul următorului subcapitol, *Monografii școlare*. Acestea sunt o prețioasă sursă de informație

care ne permit să comparăm individualismul fiecărei școli și să descoperim cum au evoluat ele în contextul istoric larg. În final am încercat să comparăm școala confesională din Transilvania cu cea din celelalte provincii românești.

Capitolul al IV-lea al acestei cercetări, *Învățătorimea românească din Transilvania în perioada 1868-1918*, îl are în centru pe învățător. Am urmărit diverse aspecte din viața lui socială, de la educația primită, până la relațiile lui cu comunitatea din care făcea parte. În primul subcapitol, *Pregătirea profesională a învățătorilor*, ne-am ocupat de pregătirea profesională a învățătorilor, despre ce învățau viitorii învățători la Preparandii, cum se desfășura procesul educațional din aceste instituții, dar și cum se derula examenul de calificare în urma căruia elevii preparandiilor își primeau diploma. Ieșiți de pe băncile preparandiilor, învățătorii trebuiau să se angajeze la o școală. În următorul subcapitol, *Angajarea învățătorilor*, am urmărit care a fost procesul de angajare al învățătorilor, precum și dificultățile întâlnite în găsirea unei școli. Odată ajunși la catedră învățătorilor le era recomandat să își continue educația profesională. Pentru a veni în ajutorul lor au fost înființate conferințe și reuniuni învățătoarești în cadrul cărora erau dezbătute subiecte de interes pentru învățător. Rolul benefic pentru învățători al acestor conferințe s-a văzut atunci când s-au introdus în școală sistemul de măsurare metric. Deoarece dascălii nu l-au înțeles de la început această temă a fost pusă pe ordinea de zi a unei conferințe, iar învățătorii care cunoșteau sistemul metric l-au explicat și colegilor lor. În următorul subcapitol, *Situația materială a învățătorului*, am urmărit care a fost starea materială a învățătorilor și cum a fost afectat procesul educațional de salariul mic primit. Situația materială a învățătorului român din Transilvania a fost o problemă intens discutată în perioada dualistă. În ciuda importanței pe care acesta o avea în comunitate, salariul lui era în multe locuri unul mizer. Legislația școlară din această perioadă a reglementat în repetate rânduri nivelul salarial al învățătorilor din întreaga Ungarie, dar comunitățile românești, prea sărace sau dezinteresate de acest aspect, au ignorat dispozițiile legale. Această situație a provocat nenumărate conflicte, situații în care învățătorului îi era promis un anumit salariu însă primea doar o mică parte din el.

Relația dintre învățător și comunitate era direct influențată de salariu, astfel că în următorul subcapitol, *Învățătorul și comunitatea. Relația învățător-preot*, ne-am axat pe raportul dintre aceștia, despre cum era privit învățătorul și cum trebuia el să abordeze această relație. Rolul învățătorului în cadrul comunității depășește granițele școlii și încorporează întregul univers local. Acest lucru devine mai evident când privim imaginea satelor românești din Transilvania, o imagine

dezolantă care îl obligă pe învățător să intervină în cadrul comunității, să le ofere sătenilor cunoștințe care le-ar îmbunătăți viața, să le inspire hărnicie. Casa țăranului și modalitatea cu care acesta o îngrijește denota mari lipsuri în educație, lipsuri pe care învățătorul trebuie să le acopere. Carențele în educație și cultură ale sătenilor trebuia acoperite de învățător și de educația școlară considera presa pedagogică, lucru care pune o presiune și mai mare asupra dascălului. Criticile aduse sătenilor și a stilului lor de viață era și o critică adusă învățătorului deoarece el trebuia să reprezinte un ideal pentru comunitatea din care făcea parte. Ne vom ocupa astfel de viața socială a învățătorului. Acesta trebuia să fie atent la locurile pe care le frecventa și la oamenii cu care se întâlnea deoarece ochii întregii comunități erau ațintiți asupra lui. Învățătorul era considerat un model moral și comportamental și un intermediar cultural între membrii comunității și exigențele statului și ale societății românești.

Un alt aspect important al învățătorului din această perioadă a fost cantoratul. Această activitate a fost strâns legată de învățătorul confesional, însă a devenit tot mai criticată spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Obținerea unui post de învățător era condiționată în multe localități de prestarea serviciilor cantorale. Vom urmări ce efecte are acest lucru asupra activității învățătoresci, dar și cum afectează relația dintre dascăl și preot. Obligația învățătorului de a presta servicii cantorale era considerate ca fiind penibilă și umilitoare de către presa pedagogică din perioadă. Prestarea serviciilor cantorale îl pune pe învățător pe o treaptă de inferioritate în raport cu preotul, iar acest lucru nu este acceptat de pedagogie care își dorea ca învățătorul să aibă o imagine puternică în cadrul comunității.

În capitolul al V-lea, *Învățătorul în universul școlar* ne-am ocupat de activitatea acestuia în școală. Am început cu prezentarea clădirii școlare. Pentru învățător clădirea școlară reprezenta mai mult decât o simplă locație, ea avea valențele unui întreg univers, era locul în care își desfășura activitatea profesională, dar, de cele mai multe ori, era și locul activității lui personale, locuința. Vom urmări dualitatea dintre imaginar și real în cazul construcției unei școli. Legislația și pedagogia din perioadă au avut reguli stricte în această privință de la locația clădirii, la materialul folosit, așezarea ferestrelor, mobilierul școlar etc., însă condiția financiară precară a școlii face ca aceste reguli să nu poată fi implementate. Ultima parte a acestui subcapitol este dedicată relației dintre clădirea școlară și sănătatea elevilor și a învățătorului. O clădire școlară improprie avea consecințe asupra sănătății. Chiar dacă școala nu se putea îngriji de alimentația sau de

îmbrăcămintea școlarilor, avea obligația de a se îngriji de celelalte lucruri care contribuie la dezvoltarea sănătoasă a copiilor (aerul, căldura, lumina etc.).

Următorul subcapitol, *Învățătorul în școală*, am urmărit procesul de organizare a clasei și desfășurarea unei zile de școală. Învățătorilor români din Transilvania le erau cerute calități extraordinare pentru a-și exercita meseria. Organizarea clasei, metodele de predare, dezvoltarea culturală proprie, relațiile cu părinții și ceilalți membri ai comunității, toate sunt reglementate de pedagogia din perioadă. Pentru desfășurarea unei ore de curs învățătorul trebuia să ia în considerare diverse aspecte, de la materialul folosit, la modul de distribuție a acestuia, la locul ales în clasă etc. În încercarea de a oferi un ajutor învățătorului și un ideal școlii, *Magazinul Pedagogic* publică un articol în care descrie în detaliu cum ar trebui să se desfășoare o zi de școală. Este o zi de școală imaginată, care prezintă idealul așteptat în clasă, o zi care contrastează puternic cu realitatea întâlnită în școala românească. În ultima parte a acestui subcapitol ne vom axa pe planurile de învățământ. Acestea erau un ghid complet pe care învățătorii îl puteau folosi în organizarea școlară. Planul de învățământ trata subiecte precum primirea, așezarea și clasificarea școlarilor; îngrijirea locațiilor de învățământ; obiectele de învățământ; împărțirea timpului și ordinea orelor; școala de repetiție; disciplina. Fiecare obiect de învățământ este tratat pe larg, este descris scopul fiecăruia, dar și modul în care trebuie predat de către învățător. După ce vom urmări desfășurarea unei zile de școală, ne vom axa atenția spre materialul didactic folosit de învățător. Pentru elevii înscriși în școlile confesionale românești din Transilvania manualele reprezentau una din principalele surse de informații la care aveau acces. Manualele românești folosite în școală după introducerea legii școlare din 1868 au încercat să formeze, prin temele folosite, o conștiință națională românească. Acest avânt a fost limitat însă spre sfârșitul secolului al XIX-lea de guvernul de la Budapesta prin interzicerea folosirii anumitor manuale în școli. Ne vom concentra asupra abecedarelor și a cărților de citire folosite în această perioadă, dar și spre celelalte manuale utilizate în școală.

Următorul subcapitol, *Metode de disciplină folosite de învățători*, are ca temă disciplina școlară. Disciplina era esențială pentru desfășurarea instrucției în cele mai bune condiții. Responsabilitatea impunerii disciplinei în școală cădea în sarcina învățătorului, iar în epoca dualistă au existat multe dezbateri asupra modalității instaurării acesteia. Au existat dezbateri despre necesitatea folosirii pedepselor și a recompenselor în școală pentru instituirea disciplinei. Recompensele școlare aveau rolul de a contribui la întărirea pornirilor bune în elev, determinându-l să-și împlinească și pe viitor datoriile sale, iar scopul pedepsei era văzut ca îndreptarea elevului

greșit, iar folosirea ei era justificată de câte ori era nevoie pentru înfrânarea poftelor, aplicărilor rele, ori pornirilor stricătioase. Instituirea unei discipline în școală nu era deajuns pentru ca școala să își îndeplinească scopul. Învățătorul avea datoria de a-i convinge pe părinți de beneficiile educației, astfel încât să își trimită copiii la școală. În următorul subcapitol ne vom ocupa de frecvența școlară. Pe întreaga perioadă dualistă frecvența școlară a elevilor români a fost scăzută, mai ales în raport cu cea a celorlalte naționalități din Transilvania, iar cel responsabil pentru reducerea absenteismului era învățătorul. Deși pedagogia din perioadă recunoaște existența mai multor factori care cauzau o frecvență redusă în școala românească, îi consideră ca fiind secundari. Pesa pedagogică îl vede pe învățător ca principalul vinovat. În finalul acestui capitol, la fel ca la finalul unui an școlar, vom urmări desfășurarea examenelor școlare. La sfârșitul fiecărui an școlar elevii trebuiau să susțină un examen în care le erau testate cunoștințele acumulate. Pentru învățător acest moment era deosebit deoarece oferea ocazia părinților și autorităților superioare (biserica, stat sau patroni), să evalueze progresul făcut în școală de acesta și să vadă eforturile depuse de elevi. Vom vedea cum se desfășurau aceste examene în general, dar și pe diferite materii.

În următorul capitol, *Învățătorul și lupta națională*, ne-am concentrat asupra eforturilor făcute de învățători în promovarea culturii românești și a luptei lor naționale. Am urmărit implicarea lor în asociațiile și societățile culturale, mai exact în ASTRA. Mai departe am redat câteva figuri reprezentative de învățători militanți, așa cum au fost descriși ei la sfârșit de secol XIX. Sunt învățători care au făcut eforturi pentru ajutarea școlii și promovarea culturii. De exemplu învățătorul Ioan Gherman, împreună cu colegul său Nic. Herlea, au organizat o petrecere, în anul 1876, în urma căreia s-au adunat peste 200 de florini. Din acești bani s-a pus baza bibliotecii școlare din Sebeș. Mai mult, în anul școlar 1876/7, împreună cu ceilalți colegi, au început un ciclu de prelegeri pentru popor care aduna câte 200-300 de bărbați și femei. Învățătorul Candid Mușlea organiza primăvara o sărbătoare denumită „Maialul” în care școlarii erau instruiți în cântări și diferite jocuri. Aproape toți oamenii din comună asistau la acea serbare, ba chiar și de prin comunele vecine veneau de curiozitate.

Eforturile învățătorilor de promovare a culturii naționale au avut și reacții din partea statului maghiar, iar una din aceasta a fost *Cazul David Pop*. În urma unei anchete desfășurate de contraspionajul maghiar din perioada primului război mondial 16 intelectuali români, dintre care patru erau învățători, au fost arestați și condamnați la moarte. În urma efortului avocatului acestora, dr. Ioan Erdely și prin mijloacele puse la dispoziție de către Al. Vaida Voevod, deputatul

bucovinean Isopescu Grecu și a calugarului Seipel, cazul celor 16 a ajuns la Viena. După pleoaria susținută de către Deputatul Isopescu Grecu în Parlamentul de la Viena, discursul său fiind publicat a doua zi de către ziarele vieneze și a avut un larg răsunset european fiind preluat chiar și în presa din SUA, Împăratul a numit o comisie, formată din cinci judecători militari, care a reexaminat cazul și i-a eliberat pe cei 16 intelectuali.

În ultimul capitol al acestei cercetări, *Învățătorul român în presa pedagogică din perioada dualistă*, am urmărit eforturile făcute de învățători în presa pedagogică din această perioadă. Revistele pedagogice s-au dorit a fi o unealtă teoretică și metodologică, pentru învățători în activitatea lor școlară. În paginile acestora erau incluse subiecte de metodologie, studii pedagogico-didactice, lecții practice model din fiecare obiect de învățământ, tratate din istoria pedagogiei și a literaturii române, schițe biografice, tratate științifice etc. Sunt făcute apeluri către învățători să contribuie cu articole despre diverse subiecte din domeniul școlar, apeluri la care învățătorii au răspuns prin articole de metodică școlară, monografii școlare și comunale, biografii, știri școlare etc. În final, urmărind presa pedagogică, vom încera să descoperim un profil creat învățătorilor. ca entități profesionale și culturale, care se încadrau exigențelor epocii. Presa pedagogică oferă, pe de-o parte imaginea ideală a învățătorului, confruntând-o cu realitățile complexe ale vieții sociale și culturale, presărate cu lipsuri, ce se impuneau remediate. Presa pedagogică din această perioadă încearcă să îl transforme pe învățător într-un model de virtute socială dar și într-un veritabil erou-salvator al limbii și culturii naționale, care înfruntă cu bărbăție persecuțiile autorităților austro-ungare. În presa vremii se reflectă acel chip al Salvatorului identității, un Salvator mesianic al națiunii române, alături de celelalte figuri ale elitei naționale (preoți, profesori, avocați, funcționari, scriitori etc.). Aceiași construcție mitologică (adică transformarea învățătorului într-un model de implicare profesională, socială, culturală) se întâlnește și în revistele pedagogice, care îl înzestreaază pe învățător cu aura de martir pentru binele poporului românesc.

Activitatea învățătorilor din această perioadă nu se rezuma doar la eforturile de pe tărâmul școlar. Importanța învățătorilor depășește granița școlii, ei având un important rol social, dar și un important rol politic. La nivelul satului învățătorul era printre puținele personaje care putea răspândi în popor idealurile naționale, în special în condițiile politicii tot mai agresive de deznaționalizare a guvernului maghiar. Învățătorii au dus o activitate intensă de sprijinire și promovare a culturii românești înființând biblioteci, organizând cursuri pentru adulți, înființând

diverse fonduri școlare pentru ajutorarea elevilor săraci etc. Pentru școlile și învățătorii români din Transilvania un ajutor important a venit din partea Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, ASTRA. Aceasta a contribuit la răspândirea culturii și literaturii românești, a sprijini prin burse și premii activitatea culturală și științifică, a luptat pentru înființarea și sprijinirea școlilor românești. Contribuția Astei în dezvoltarea învățământului românesc din Transilvania a fost extrem de importantă, mai ales spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea. Pe lângă activitatea ei din domeniul științific și cultural, Astra contribuie direct în viața învățătorilor prin înființarea unor fonduri cu ajutorul cărora s-au întregit salariile învățătorilor, prin oferirea de premii pentru activitatea intelectuală sau prin susținerea cu burse a tinerilor elevi.

Învățătorul român din această perioadă este caracterizat de un cuvânt, paradox. Acesta trăia într-un etern paradox deoarece, la nivel declarativ, mereu se scotea în evidență importanța acestuia în cadrul școlii și a societății, atât pedagogia din perioadă cât și autoritățile își arată sprijinul pentru învățători, insistă ca acesta să primească o plată mai bună, îi oferă „aura” unui erou, însă jos, la nivelul satului, situația era diferită. Învățătorul primea o plată mică, de multe ori chiar și aceasta era greu de adunat de la săteni, din care cauză își neglija obligațiile școlare, căutând alte ocupații cu care să își întregască venitul. De asemenea, obligația de a presta servicii cantonale îi ocupa o mare parte din timp, revista *Ludimagister* insistând ca învățătorului să i se ofere *libertatea*, să scape de sub jugul acestui serviciu. Chiar și în aceste condiții învățătorimea românească din Transilvania a avut un rol extrem de important în lumea școlară, socială și politică. Aceștia au dus o activitate intensă în sprijinirea culturii și a școlii românești, amenințată tot mai mult de politica de deznaționalizare venită dinspre Budapesta. Învățătorimea a fost, alături de preoțime și profesorie, cea mai temeinică categorie profesională în păstrarea identității românilor din Transilvania. Ultimul deceniu, de dinainte de 1918 o găsim la catedră, dar și în marile adunări ale asociațiilor culturale, la marile jubilee naționale, cum a fost cel al Astei din 1911. Învățătorii au contribuit la opera de civilizare și înainte și după 1918 fiind instrumentul cultural cel mai eficient contra analfabetismului, al ignoranței de tot felul.

Cercetarea mea doctorală, a parcurs un traseu lung și laborios de investigație, încercând să sondeze foarte multe și diverse surse, accesibile, sau mai puțin accesibile, răspândite în diferite zone ale Transilvaniei. Deși nu are pretenții de exhaustivitate, ea a surprins, a descris, analizat și comparat cele mai relevante aspecte, pe care o asemenea temă le impunea spre abordare.

Învățătorimea românească din Transilvania între 1870-1918. Rolul ei pedagogic, social și național, se dorește o contribuție originală la cercetarea istoriografică dedicată învățătorimii.

Cuvinte cheie: Învățători, școală confesională, Transilvania, presa pedagogică, pregătirea învățătorilor, angajarea învățătorilor, relație învățător-comunitate.

Cuprins

Introducere	Error! Bookmark not defined.
Capitolul I. Repere istoriografice despre învățătorimea transilvăneană ...	Error!
Bookmark not defined.	
Capitolul II. Școli și dascăli în Transilvania, până la dualism....	Error! Bookmark not defined.
not defined.	
Legislația școlară până la dualism	Error! Bookmark not defined.
Dezvoltarea și starea școlii confesionale	Error! Bookmark not defined.
Dascăli în școală	Error! Bookmark not defined.
Pregătirea profesională.....	Error! Bookmark not defined.
Metode de predare.....	Error! Bookmark not defined.
Materiile școlare.....	Error! Bookmark not defined.
De la dascăl la învățător. Lunga tranziție a învățătorimii românești spre intelectualitate	Error! Bookmark not defined.
Capitolul III. Soarta școlilor primare în perioada dualismului ..	Error! Bookmark not defined.
not defined.	

Legislația școlară în perioada 1868-1918.....Error! Bookmark not defined.

Legea școlară a lui József Eötvös (1868).....**Error! Bookmark not defined.**

Legea Trefort (1879).....**Error! Bookmark not defined.**

Legea lui Apponyi (1907).....**Error! Bookmark not defined.**

Tipuri de școli.....Error! Bookmark not defined.

Politica maghiară față de școlile confesionale. Măsurile de deznaționalizare în contextul noii legislații școlare**Error! Bookmark not defined.**

Ion Pop Retegan despre *Școalele noastre populare*Error! Bookmark not defined.

Starea școlilor confesionale românești din Transilvania..Error! Bookmark not defined.

Monografii școlareError! Bookmark not defined.

Monografia școlii greco ortodoxe române din Apahida, de Simion Todoran. **Error!**

Bookmark not defined.

Monografia școlii greco ortodoxe române din Călian (Magyar-Kályán), de Ioan Manica**Error! Bookmark not defined.**

Monografia școlii greco ortodoxe române din Mociu, de Ioan Magiar. ...**Error! Bookmark not defined.**

Monografia școlii greco ortodoxe române din Rogojel, de Ioan Frâncu..**Error! Bookmark not defined.**

Monografia școlii greco ortodoxe române din Boian, de Emil Sămărghitan. **Error! Bookmark not defined.**

Monografia școlii greco ortodoxe române din Frâua de Alexiu Chețan.....**Error! Bookmark not defined.**

Monografia școlii greco ortodoxe române din Hașag de Aurel Oltean.**Error! Bookmark not defined.**

Monografia școlii greco-orientale române din Tilișca.....**Error! Bookmark not defined.**

Școala confesională din Transilvania în raport cu școala din celelalte provincii românești
.....**Error! Bookmark not defined.**

Capitolul IV. Învățătorimea românească din Transilvania în perioada 1868-1918.....**Error! Bookmark not defined.**

Pregătirea profesională a învățătorilor.....**Error! Bookmark not defined.**

Angajarea învățătorilor.....**Error! Bookmark not defined.**

Perfecționarea didactică. Conferințele și Reuniunile învățătoarești**Error! Bookmark not defined.**

Situația materială a învățătorului.....**Error! Bookmark not defined.**

Învățătorul și comunitatea. Relația învățător-părinți.....**Error! Bookmark not defined.**

Învățătorul-cantor. Relația învățător-preot.....**Error! Bookmark not defined.**

Învățătorul-funcționar.....**Error! Bookmark not defined.**

Învățătorul în literatură.....**Error! Bookmark not defined.**

Capitolul V. Învățătorul în universul școlar.....**Error! Bookmark not defined.**

Clădirea școlară și învățătorul.....**Error! Bookmark not defined.**

Sălile de învățământ, construcția și aranjamentul lor.....**Error! Bookmark not defined.**

Aranjamentul intern al încăperilor.....**Error! Bookmark not defined.**

De la imaginar la real. Evoluția școlii din Branișca.....**Error! Bookmark not defined.**

Clădirea școlară în raport cu sănătatea elevilor și a învățătorului..... **Error! Bookmark not defined.**

Învățătorul în școală	Error! Bookmark not defined.
Organizarea clasei	Error! Bookmark not defined.
Școala imaginată, școala reală	Error! Bookmark not defined.
Planul de învățământ.....	Error! Bookmark not defined.
Pauzele școlare.....	Error! Bookmark not defined.
Manuale folosite de învățători în școală.....	Error! Bookmark not defined.
Abecedare și cărți de citire folosite în perioada 1868-1918 ..	Error! Bookmark not defined.
Geografia Patriei și Elemente din Geografia Universală pentru școalele populare române	Error! Bookmark not defined.
Istoria patriei în legătură cu evenimentele epocale din Istoria Universală pentru școalele populare române.....	Error! Bookmark not defined.
Elemente din Constituția patriei sau drepturile și datorițele cetățenești pentru școalele populare.....	Error! Bookmark not defined.
Metode de disciplină folosite de învățători	Error! Bookmark not defined.
Ordinea în școală.....	Error! Bookmark not defined.
Recompensele școlare	Error! Bookmark not defined.
Pedepsele școlare	Error! Bookmark not defined.
Lupta învățătorului cu absenteismul. Frecvența școlară	Error! Bookmark not defined.
Finalul de an. Examenle școlare	Error! Bookmark not defined.
Examenul școlar în districtul Năsăudului	Error! Bookmark not defined.
Capitolul VI. Învățătorul și lupta națională	Error! Bookmark not defined.
Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român.	
Activitatea învățătorilor în ASTRA	Error! Bookmark not defined.
Figuri reprezentative de învățători	Error! Bookmark not defined.
Ioan German (1853-???)	Error! Bookmark not defined.

Ioan Georgescu (1855-???).....	Error! Bookmark not defined.
Candid Mușlea (1846-???).....	Error! Bookmark not defined.
Ștefan Dragomir (1840-1898).....	Error! Bookmark not defined.
Domețiu Dragomir (1846-???).....	Error! Bookmark not defined.
Ion Dorca (1833-1893)	Error! Bookmark not defined.
Petru Cipou (1872-???).....	Error! Bookmark not defined.
Pompiliu Dan (1871-1954)	Error! Bookmark not defined.

Învățătorii și unirea**Error! Bookmark not defined.**
Persecuții politice asupra învățătorilor români din Transilvania. Cazul David Pop **Error!**
Bookmark not defined.

Sacrificarea lui David Pop	Error! Bookmark not defined.
Ecoul cazului în presă	Error! Bookmark not defined.
“Din temnitele unguresti. 3 ani temnita. Condamnat la moarte. 23 X 1915-25 X 1918”	Error! Bookmark not defined.

Atitudinea în fața morții. Dorința morții, lupta pentru supraviețuire... **Error! Bookmark not defined.**

Capitolul VII. Învățătorul român în presa pedagogică din perioada dualistă

.....	Error! Bookmark not defined.
Activitatea publicistică a învățătorilor în presa pedagogică	Error! Bookmark not defined.
Învățătorul-Erou	Error! Bookmark not defined.
Chemarea sau vocația învățătorului	Error! Bookmark not defined.
Prestigiul de a fi învățător	Error! Bookmark not defined.

Concluzii.....**Error! Bookmark not defined.**

Bibliografie.....**Error! Bookmark not defined.**

